

چندین ماه برنامه‌ریزی انجام داده که بعد از تولید محصول آن را صادر کند اما ناگهان بخشنامه‌ای ابلاغ می‌گردد و صادرات را با هدف تنظیم بازار ممنوع اعلام می‌کند.

لازم است ابتدا به ارزیابی هزینه‌ها، پیامدها و تأثیرات جانبی احتمالی مصوبات پرداخته شود و پیش از تصویب هر قانون یا مقرر به تأثیرات آن بر حوزه‌های مختلف توجه شود. به‌طور مثال تأثیرات احتمالی هر مصوبه جدید بر جریان سرمایه‌گذاری، رقابت در بازار داخلی، حقوق مالکیت، روابط بین‌المللی و اقتصاد کلان ارزیابی شود. متأسفانه در نظام حقوقی ما این اتفاق رخ نمی‌دهد و در برخی موارد امنیت سرمایه‌گذاری با خطر جدی مواجه می‌شود.

این اشکال اساسی در نظام حقوقی کشور را می‌توان با الزام به جبران خسارت تا حدودی رفع کرد. به این صورت که اگر در اثر بی‌ثباتی قانون و عدم پیش‌بینی پذیری آن، سرمایه‌گذار فرصت سرمایه‌گذاری خود را از دست داد و یا با ایجاد نوسانات متحمل خسارت و زیان شد، نهاد قانون‌گذار اعم از مجلس، دولت یا وزارتخانه و سازمان مربوطه ملزم به پرداخت جرمه و خسارت به فعال اقتصادی شوند.

این نکته قابل ذکر است که با توجه به ماده ۳ دستورالعمل نحوه نظارت و پیگیری حقوق عامه^۲ و ماده ۲۴ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار^۳ مدعی‌العموم در ورود و جلوگیری از تصمیمات و مقررات خلق الساعه اختیارات گسترده‌ای دارد که تاکنون آن‌گونه که باید و شاید از آن استفاده نکرده

۲- ماده ۳ دستورالعمل نحوه نظارت و پیگیری حقوق عامه: چنانچه هر یک از دادستان‌های سراسر کشور تشخیص دهند که مصوبات هیئت دولت، آیین‌نامه‌ها یا بخشنامه‌ها و به‌طور کلی هر مصوبه‌ای که از سوی دستگاه‌های اجرایی مقرر در ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری صادر گردیده، موجبات نقض حقوق عامه را فراهم نموده است، پس از جمع‌آوری مستندات قانونی مراتب را به‌طور مستدل جهت اقدام مقتضی به دادستان کل کشور منعکس می‌نماید.

۳- دولت و دستگاه‌های اجرایی مکلف شده‌اند به منظور شفاف‌سازی سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی و ایجاد ثبات و امنیت اقتصادی و سرمایه‌گذاری، هرگونه تغییر سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اقتصادی را در زمان مقتضی قبل از اجرا، از طریق رسانه‌های گروهی به اطلاع عموم برسانند.

۹۹ قوانین و مقررات اگر به خوبی هدف‌گذاری و طراحی شده باشند، می‌توانند کاستی‌های بازار را پوشش دهند و مشوق توسعه فعالیت‌های اقتصادی باشند. ثبات در قانون‌گذاری و پیش‌بینی پذیر بودن مقررات کمک شایانی به تسهیل فضای کسب و کار و گسترش سرمایه‌گذاری می‌کند. ۶۶

علاوه بر اینکه رهبرانقلاب علیه‌السلام در موارد مختلفی بر ثبات قوانین تأکید کرده‌اند.^۱ در اسناد بالادستی و قوانین موضوعه کشور نیز بر آن تأکید شده است. بند ۱۰ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ایجاد ثبات رویه و مقررات در مورد صادرات با هدف گسترش پایدار سهم ایران در بازارهای هدف، به‌عنوان یکی از سازوکارهای حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات ذکر شده است. در بند ۳ سیاست‌های کلی امنیت اقتصادی تأکید شده است که قوانین و سیاست‌های اجرایی و مقررات، باید دارای سازگاری، ثبات، شفافیت و هماهنگی باشند. در بند ۲۰ سیاست‌های کلی تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی رویکرد ثبات نسبی در قوانین برای تنقیح و اصلاح قوانین و مقررات ... برای تسهیل فعالیت در بخش‌های تولیدی و رفع موانع سرمایه‌گذاری در سطح ملی به‌عنوان یکی از سیاست‌های کلی تولید ملی ذکر شده است.

تغییر مکرر قانون، قابلیت انطباق فعالان اقتصادی با شرایط جدید را کاهش می‌دهد و فرصت کافی به آن‌ها نمی‌دهد تا بتوانند برای آینده سرمایه‌های خود برنامه‌ریزی کنند. این موضوع باعث می‌شود سرمایه‌گذاران بر اثر تصمیمات و مقرراتی که دائم تغییر می‌کنند، دچار آسیب‌های جدی شوند و گاه خسارت‌های کلانی به آنان وارد شود.

در برخی از قوانین مصوب به دلیل نبود کارشناسی کافی، قانون ناقص بوده و نیاز مربوطه را رفع نمی‌کند بنابراین بدون توجه به قوانین قبلی و اصلاح آن‌ها، قانون جدید وضع می‌شود. این موضوع در رابطه با آیین‌نامه‌ها و مقررات مستقیم یا غیرمستقیم در حوزه سرمایه‌گذاری به‌شدت زیاد است. به‌عنوان نمونه سرمایه‌گذار

۱- بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی ۱۳۹۶/۰۱/۰۱

مهم‌ترین سند بالادستی که در نظام حقوقی کشور در رابطه با سرمایه‌گذاری تصویب شده، سیاست‌های کلی نظام در تشویق سرمایه‌گذاری مصوب ۱۳۸۹ است.

معضلات و آسیب‌های سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در نظام حقوقی کشور

سرمایه‌گذاری را می‌توان به دو بخش سرمایه‌گذاری داخلی و سرمایه‌گذاری خارجی تقسیم‌بندی کرد. در ادامه ابتدا معضلات و آسیب‌هایی که در نظام حقوقی کشور در رابطه با سرمایه‌گذاری داخلی وجود دارد، مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در مرحله بعد به بررسی سرمایه‌گذاری خارجی و نظام حقوقی حاکم بر آن خواهیم پرداخت.

۱. سرمایه‌گذاری داخلی

حقوق اولیه هر سرمایه‌گذار در یک سیستم اقتصادی بر خورداری از حق اطلاع، حق دریافت سود، حق خرید و فروش دارایی‌ها و حق مدیریت است. در صورتی که نظام حقوقی یک کشور نتواند این حقوق اولیه را تأمین کند سرمایه‌گذاری در آن کشور با اختلال مواجه خواهد شد. در ادامه تلاش می‌کنیم عواملی که باعث شده این حقوق به نحو مطلوب در کشور ما رعایت نگردد، مورد بررسی قرار گیرد.

بی‌ثباتی و پیش‌بینی پذیری مقررات و رویه‌های اجرایی

قوانین و مقررات اگر به خوبی هدف‌گذاری و طراحی شده باشند، می‌توانند کاستی‌های بازار را پوشش دهند و مشوق توسعه فعالیت‌های اقتصادی باشند. ثبات در قانون‌گذاری و پیش‌بینی پذیر بودن مقررات کمک شایانی به تسهیل فضای کسب و کار و گسترش سرمایه‌گذاری می‌کند.